

«تأثیر مهدی باوری بر رفتارهای فردی اجتماعی»

سیده اکرم حسینی^۱

چکیده

مهدی باوری به عنوان یک مفهوم و اعتقاد در فرهنگ اسلامی، به ویژه در مذهب شیعه، تأثیر عمیقی بر رفتارهای فردی و اجتماعی افراد دارد. این باور به ظهور امام مهدی (عج) و ایجاد یک جامعه عادل و مهدوی، می‌تواند به شکل‌گیری ارزش‌ها و رفتارهای مثبت در افراد کمک کند. در مقاله حاضر به تأثیر مهدی باوری در بُعد رفتارهای فردی و اجتماعی پرداخته است. از جمله؛ افزایش عزت نفس، کاهش اضطراب، روابط خانوادگی و اجتماعی، فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و همچنین تأثیر بر باورها و اعتقادات مورد پژوهش قرار گرفته است. روش گردآوری در مقاله حاضر روش توصیفی تحلیل محتوا است.

واژگان کلیدی: رفتارهای اجتماعی، رفتارهای فردی، مهدی باوری.

^۱ - طلبه سطح ۲، مرکز آموزش عالی الزهراء (س)، دزفول akrmhsyny173@gmail.com

مقدمه

مهدی باوری به عنوان یک مفهوم عمیق و تأثیرگذار در فرهنگ و جامعه اسلامی، نقش مهمی در شکل‌گیری رفتارهای فردی و اجتماعی افراد ایفا می‌کند. این باور، نه تنها به عنوان یک اعتقاد مذهبی، بلکه به عنوان یک منبع الهام و انگیزه برای زندگی روزمره، می‌تواند تأثیرات عمیقی بر نگرش‌ها، ارزش‌ها و رفتارهای انسان‌ها داشته باشد. در این مقاله، به بررسی ابعاد مختلف مهدی باوری و تأثیر آن بر رفتارهای فردی و اجتماعی خواهیم پرداخت. همچنین، به تحلیل چگونگی شکل‌گیری این باور در ذهنیت افراد و تأثیر آن بر تعاملات اجتماعی و روابط انسانی خواهیم پرداخت. با توجه به اهمیت این موضوع در دنیای امروز، درک عمیق‌تری از مهدی باوری و تأثیرات آن می‌تواند به ما کمک کند تا به بهبود رفتارهای فردی و اجتماعی خود بپردازیم. براساس بررسی‌های پژوهشگر؛ کتاب‌ها و مقالاتی نزدیک به این موضوع مشاهده می‌شود، از جمله؛ «مهدویت و عدالت اجتماعی»، نوشته رضاسعادتمند، «نگین آفرینش»، نوشته گروهی از محققان، اشاره کرد. پژوهش پیش رو با روش توصیفی و مطالب آن باشیوه کتابخانه‌ای می‌باشد. و در پاسخ به این سوال که؛ تأثیر مهدی باوری بر رفتارهای فردی و اجتماعی کدامند؟

پژوهشگر در نظر دارد با انگیزه‌ای متفاوت تر به تأثیرات مهدی باوری بر رفتارهای فردی و اجتماعی در زندگی روزمره بپردازد.

مفهوم شناسی

پیش از اینکه به بحث اصلی پژوهش بپردازیم، ضروری است که معنای لغوی واصطلاحی؛ مهدی باوری، رفتارهای فردی، رفتارهای اجتماعی را بیان کنیم.

۱_ مهدی باوری

امام زمان (عج) که به او همچنین مهدی موعود نیز گفته میشود در عالم اسلام یک شخصیت مهم و مقدس است که طبق باورهای شیعیان در آخر الزمان ظهور کرده و دنیا را پر از عدل و انصاف خواهند کرد.

امام زمان در ۱۵ شعبان ۲۵۵ هجری قمری به دنیا آمد و پدرش امام حسن عسکری (ع) بود. امام زمان (عج) که به او همچنین مهدی موعود نیز گفته میشود در عالم اسلام یک شخصیت مهم و مقدس است که طبق باورهای شیعیان در آخر الزمان ظهور کرده و دنیا را پر از عدل و انصاف خواهند کرد.

غیبت صغری از سال ۲۶۰ هجری قمری شروع و در سال ۳۲۹ خاتمه یافت و غیبت کبری از ۳۲۹ شروع و تا وقتی که خداوند بخواهد ادامه خواهد یافت. ۱ (طباطبائی، ۱۳۷۸، ج ۱، ص ۱۴۸) در غیبت کبری حضرت ولی عصر نایب خاص ندارد و هر کس ادعای نیابت خاص کند در ادعای خود کاذب است.

امام زمان در سن بسیار کمی به دلیل شرایط سختی که پس از شهادت پدرش برای ایشان بوجود آمده بود مجبور شدند پنهانی زندگی کنند و از ارتباط با مردم خودداری کنند. ایشان در دوران زندگی خود قبل از غیبت طولانی به وسیله چهار نماینده با مردم ارتباط میگرفتند و مشکلات آن ها را رفع و رجوع می کردند. پس از وفات آخرین نماینده به دستور خداوند دوران غیبت کبری آغاز شد و تا به امروز حضرت در غیبت طولانی به سر میبرند. امام زمان (عج) در طول دوران زندگی خود دو غیبت داشتند غیبت صغری و غیبت کبری. در حال حاضر ایشان در دوران غیبت کبری خود به سر می برند.

غیبت صغری امام زمان

امام مهدی پس از شهادت پدر بزرگوارشان امام حسن عسکری علیه السلام در سال ۲۶۰ هجری قمری در سن ۵ سالگی وارد دوران غیبت صغری شدند و این دوران غیبت صغری تا سال ۳۲۹ هجری قمری ادامه یافت یعنی حدود ۶۹ سال در غیبت صغری بودند. در این دوران امام مهدی (عج) از طریق چهار نائب خود با مردم و شیعیان ارتباط می گرفتند.

امام زمان در اهل سنت

امام زمان یا مهدی موعود در عقائد اهل سنت نیز وجود دارد اهل سنت باور دارند که مهدی موعود یکی از امامان مهدوی است. که توسط پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم پیش بینی شده و در پایان زمان ظهور خواهند کرد. (وب سایت صبحنیو)

در نهایت امام مهدی (عج) به عنوان آخرین امام ما شیعیان با وجود غیبتی که دارند به عنوان نمادی از صبر پایداری و عشق به خدا و خدمت به مردم در تاریخ اسلام ثبت شده است. ایشان در دوران پنهانی خود با ارتباط با شیعیان و دوستدارانش به هدایت و راهنمایی مردمان میپردازند و در ترویج مفاهیم دینی و اخلاقی که از جمله آنها میتوان به مبارزه با ستم توجه به حقوق مظلومان عدالت صبر و شکیبایی اشاره کرد. تأثیرگذار هستند.

۲_ رفتارهای فردی

در زمان غیبت امام زمان (عج) انتظار و آمادگی برای ظهور ایشان از مهمترین وظایف منتظران است. این انتظار باید به عمل تبدیل شود و افراد باید با تقویت ایمان انجام اعمال نیک و ترویج اخلاق حسنه خود را برای ظهور آماده کنند در این دوران توجه به خودسازی و اصلاح رفتارهای فردی و اجتماعی از اهمیت ویژه ای برخوردار است. به عبارت دیگر منتظران باید با تلاش در جهت بهبود خود و جامعه زمینه ساز ظهور امام زمان (عج) شوند.^۲(مهدویت ایت الله جوادی آملی)

۳_ رفتارهای اجتماعی

در زمان غیبت امام زمان (عج) رفتارهای اجتماعی منتظران باید بر پایه همدلی همکاری و ایجاد وحدت در جامعه باشد. افراد باید با ترویج ارزشهای انسانی و اسلامی به تقویت روابط اجتماعی و کاهش تنشها کمک کنند همچنین مشارکت در فعالیتهای اجتماعی و خدمت به دیگران از جمله وظایف مهمی است که میتواند به ایجاد جامعه ای سالم و پویا منجر شود. این رفتارها نه تنها به بهبود وضعیت اجتماعی کمک میکند بلکه زمینه ساز ظهور امام زمان (عج) نیز خواهد بود.^۳(مفید، ۱۳۹۱ق)

۱- تأثیر مهدباوری بر اخلاق و رفتار فردی

مهدی‌باوری به عنوان یک مفهوم و باور در فرهنگ اسلامی، تأثیر عمیقی بر اخلاق و رفتار فردی دارد. این باور به انتظار ظهور مهدی موعود، نه تنها امید و انگیزه‌ای برای پیروان ایجاد می‌کند، بلکه آن‌ها را به سمت رفتارهای اخلاقی نیکو سوق می‌دهد. این باور می‌تواند به تقویت حس مسئولیت اجتماعی و فردی منجر شود و افراد را تشویق کند تا در زندگی روزمره خود، رفتارهای مثبت و اخلاقی را در پیش بگیرند. در ذیل به برخی از صفات مهدی‌باور در بعد فردی می‌پردازیم.

۱-۱ تأثیر مهدی‌باوری بر صبر

صبر برای ظهور به معنای انتظار و تحمل در برابر چالش‌ها و سختی‌ها تا زمان ظهور مهدی موعود است. و به عنوان یک فضیلت اخلاقی شناخته می‌شود. یکی از وظایف منتظران در دوران غیبت صبر و استقامت است. در روایتی از امام باقر (ع)، به وظایف منتظران از جمله رابطه با امام زمان اشاره شده است. رابطه یعنی انسان خودش را به رشته ولایت او ببندد و مربوط سازد، و به پیروی و یاری او ملتزم گردد. (اصول کافی، جلد ۲)

بدیهی است که حکومت جهانی و برقراری عدل با رنج و مشقت فراوان همراه است و یاوران امام در راه تحقق آرمان‌های جهانی امام مهدی (عج) مشکلات و ناگواریها را به جان می‌خرند ولی از سر اخلاص و تواضع، عمل خود را نا چیز می‌شمارند. امام علی (ع) در این باره می‌فرماید: «آنها گروهی هستند که بخاطر صبر و بردباری در راه خدا، برخوداندمنت نمی‌گذارند و از این که جان خویش را تقدیم آستان حضرت حق می‌کنند، به خود نمی‌بالند و آن را بزرگ نمی‌شمارند». (گروهی از محققین. نگین آفرینش، ص ۱۴۹)

۲-۱ تأثیر مهدی‌باوری بر تقوا

تقوا به معنای خودداری و پرهیز از گناهان است. ملاک شرافت و برتری آدمی، تقوای الهی است. از آن جا که امام مهدی (عج) از بزرگ‌ترین آیات پنهان الهی است که خداوند سبحان ظهور او را وعده‌ی حتمی خود معرفی فرموده است؛ پس بر پایه‌ی آیات، ایمان به حضرتش برپا نگهدارنده‌ی تقوا و عامل رستگاری شمرده می‌شود. (هاشم العمیدی، ۱۳۸۴، ص ۲۳۰)

برای منجی باور بودن و ایمان داشتن به مهدی (عج) تنها شناخت آن حضرت و امور مربوط به ایشان کفایت نمی‌کند. «کسی به بقیه الله و حجت زمان، ایمان دارد که پس از کسب معرفت، از راه دل با مولا و مقتدای خود انس بگیرد». (همان، ص ۲۶۹ تا ۲۷۰)

تقوای پیشه کردن یکی از صفات منتظران امام زمان هست. که در پاره‌ای از آیات و روایات به آن پرداخته شده :

از دیدگاه اسلام انسانی که خودآگاهانه با هستی ارتباط زنده و پویا و متکامل دارد، دارای روان سالم است. عالی‌ترین الگوهای انسان سالم نیز انبیا و اولیا هستند؛ چرا که خودآگاهانه‌ترین پویاترین و متکامل‌ترین رابطه را با کل هستی دارند، دیگر انسان‌ها نیز به اندازه بهره‌مندی‌شان از امید و سلامت روانی که آن بزرگواران در توصیه‌های خود مشخص کرده‌اند؛ از امید و در نتیجه سلامت روان بهره‌مند هستند. (رضوانی، ص ۹۹) وقتی زمان ظهور پنهان باشد نور امید در دل منتظران همه عصرها باقی خواهد ماند و این امید پیوسته و مداوم است که می‌تواند در برابر سختی‌ها و فشارهای دوران غیبت مقاومت کنند. (گروهی از محققین. نگین آفرینش، ص ۱۶۳)

در روایتی از علی (ع)، مومنان در دوره غیبت زندگی سختی دارند تا اینکه با نصرت الهی (ظهور امام زمان)، در کارشان گشایش می‌افتد. (طبری، ۱۴۱۳ق، ص ۴۷۱)

۳-۴ معنی بخشی به زندگی

انسان در حیات خویش پیوسته در حال تکامل است و با این حیات متکامل جامعه و تاریخ را می‌سازد نظریه پردازان فلسفه تاریخ در این باره، نظرات گوناگون ابراز کرده‌اند. اما در مکتب اسلام، تاریخ انسان را به سمت رخداد نهایی یعنی ظهور حضرت مهدی پیش می‌برد و انسان نیز برای کمال فردی و اجتماعی ناگزیر از خود را در این مسیر قرار دهد و با امام که انسان کامل است ارتباط برقرار کند و به آن الگوی شخصیتی نزدیک شود تا در نهایت به قرب خداوند برسد که «وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ: همه چیز به سوی خدا باز می‌گردد». (سوره آل عمران، آیه ۱۰۹)

این کمال آنقدر ارزشمند است که بعضی گفته‌اند؛ عصر ظهور منجی نه پایان تاریخ، بلکه آغاز واقعی تاریخ انسان است زیرا در آن دوران بشر بر همه موانعی که او را از انسان کامل شدن باز داشته پیروز خواهد گردید. (اریک فروم، ۱۳۹۰)

تربیت به معنای رشد و نمو و حرکت هر شی به سمت هدف و غایتی است که آن شی کمال خود را باز می‌یابد. (بانکی پورفر، قماشچی.)

بنابراین کمال انسان عصر غیبت، به حرکت در مسیر غایت خود است. این غایت و پایان انسان در دوره غیبت به دو وجه بیان می‌شود:

الف: نخست تحلیل دنیوی که عبارت است از آینده نگری و رسیدن به دولت حضرت مهدی

ب: دوم تحلیل فرادنیوی که عبارت است از آخرت نگری و روان دیدن هستی به سوی خداوند.

خداوند در آیات متعدد دستاوردهای دنیا را در برابر دستاوردهای آخرت کم معرفی می‌فرماید. (سوره توبه، آیه ۳۸) و آن را بیهوده و بی‌ارزش می‌داند. (سوره انعام، آیه ۳۲) لذا انسان‌های دنیا نگر همه توجهشان به لذت‌های

دنیوی است و آن را برای خود مایه سعادت می‌نامند در مقابل قرآن انسان را به آخرت بهتر و ماندگارتر فرا می‌خواند (سوره اعلی، آیه ۱۶_۱۷) و امام علی نیز به امام حسن می‌فرماید: «واعلم یا بنی‌آنک انما خلقت للاحره لالدنیا...» (نهج البلاغه، نامه ۳۱)

«بدان که برای آخرت آفریده شده‌ای نه دنیا پس همه تلاش و دغدغه‌ات را برای آخرت بگذار!»

لذا رسیدن به سعادت اخروی، محور افکار و رفتار انسان آخرت نگر است.

انسان مهدی باور پیوسته در مسیر حق قدم بر می‌دارد، فکر و دیدگاه خو را روز به روز وسعت می‌بخشد آگاهی خود را بالا برده، زره ای یأس و ناامیدی به دل راه نمی‌دهد.

نتیجه‌گیری:

همان گونه که در روایات آمده؛

زمین هیچگاه از حجت خالی نمی ماند، این باور می‌تواند افراد را به سمت امید، صبر و تلاش برای بهبود شرایط زندگی سوق دهد. همچنین، می‌تواند حس مسئولیت‌پذیری و همکاری در جامعه را تقویت کند. افرادی که به این باور اعتقاد دارند، ممکن است بیشتر به فکر خدمت به دیگران و ایجاد تغییرات مثبت در جامعه باشند.

از طرف دیگر، این باور می‌تواند به ایجاد همبستگی و اتحاد در میان افراد کمک کند و آن‌ها را به سمت اهداف مشترک هدایت کند. در این مقاله ابتدا به «مفهوم شناسی» و در ادامه به آثار مهدی باوری در بعد فردی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، و اعتقادی با استناد به آیات و روایات و منابع دیگر پرداخته است. براساس نتایج این تحقیق، تأثیر مهدی باوری در بعد فردی و اجتماعی عبارت است از: صبر، افزایش عزت نفس، اتحاد و همدلی، تقویت حس تعلق، روابط و مشارکت اجتماعی، فعالیت‌های فرهنگی و سیاسی، باور به عدالت، امید به آینده، معنی بخشی به زندگی.

فهرست منابع

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

- (۱) انصاری، محمد. (۱۳۸۰). دولت موعود. نشر بیان هدایت نور. (ص. ۱۲۳).
- (۲) بانکی پورفر، امیرحسین. قماشچی، احمد. (۱۳۸۵). تعلیم و تربیت از دیدگاه رهبری. نشر تربیت اسلامی.
- (۳) تقوی، حسین. (۱۳۹۰). از ظهور تا پیروزی. نشر مشهور.
- (۴) حسینی راغب اصفهانی، حسین بن محمد. (۱۴۱۲ق). *مفردات الفاظ القرآن*. مکتبه المرتضویه.
- (۵) حکیمی، سید محمد. (۱۳۹۲). عصر زندگی و چگونگی آینده انسان و اسلام. نشر موسسه بوستان کتاب.
- (۶) رضوانی، علی اصغر. (۱۳۸۵). موعودشناسی. نشر: قم: مسجد مقدس جمکران.
- (۷) روح الامینی، محمد. (۱۳۶۵). *زمینه فرهنگ شناسی*. نشر عطار.
- (۸) شیخ صدوق. (متوفای ۳۸۱). *کمال الدین و تمام النعمه*. ج. ۲. نشر: جامعه مدرسین.
- (۹) شیخ صدوق. (متوفای ۳۸۱). *کمال الدین و تمام النعمه*. ج. ۲. نشر: جامعه مدرسین.
- (۱۰) صافی گلپایگانی، لطف الله. (۱۳۸۰). *موعودشناسی*. نشر حضرت معصومه.
- (۱۱) صبحی نو. (۲۰۲۳).
- (۱۲) طبری، محمد بن جریر. (۱۴۱۳ق). *دلائل الامامه*. مؤسسه البعثه.
- (۱۳) فروم، اریک. (۱۳۹۰). *به نام زندگی* (اکبر تبریزی، مترجم). نشر فیروزه.
- (۱۴) گروهی از محققان. (۱۳۸۵). *نگین آفرینش*. نشر آفرینش.
- (۱۵) متقی زاده، زینب. (۱۳۹۷). جهانی شدن فرهنگ مهدوی. *مجله فرهنگ مهدویت*، ۵(۲)، ۶۵-۸۰.
- (۱۶) محمدتقی، فلسفی. (۱۳۸۵). *جوان از نظر عقل و احساسات* (ج. ۲). نشر دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- (۱۷) معین، محمد. (۱۳۸۱). *فرهنگ معین* (ج. ۲). انتشارات امیرکبیر.
- (۱۸) مفید، شیخ محمد بن نعمان. (۱۴۱۳ق). *کتاب الغیبه*. مؤسسه آل البيت.

۱۹) نعمانی، محمد بن ابراهیم. (۱۴۲۲ق). *الغیبه*. مؤسسه أنصاریان.

۲۰) نیلی پور، مهدی. (۱۳۹۸). آثار مهدی باوری در خانواده. *فصلنامه انتظار موعود*، ۲۵، ۱۱۲-۱۳۰.

۲۱) هاشم العمیدی، نجم الدین. (۱۳۸۴).

۲۲) الهی نژاد، حسین. (۱۳۹۵). اتحاد و همراهی در پرتو مهدویت و موعودگرایی. *مجله مطالعات مهدوی*، ۱۲(۳)، ۶۰-۴۵.